

Geef je leerlingen een stem in het leerplan

In het leren worden eigen keuzes van de leerling steeds belangrijker. Maar echt participeren - meepraten en meebeslissen zoals leerlingen dat nu en later zullen doen als lid van de maatschappij - gaat een stap verder.

Hoe oefen je dat op school?

In de meeste vo-scholen zijn leerlingenraden en medezeggenschapsraden de enige plaatsen waar leerlingen structureel participeren. En juist voor die formele raden zijn leerlingen maar moeilijk warm te krijgen. Kies daarom voor laagdrempelige vormen van participatie in klassen en reguliere lessen. Bijvoorbeeld door leerlingen inspraak te geven bij het bepalen van de inhoud van de lessen. Dat kan aan de hand van het vierstappenplan in deze brochure.

Principes

Het belang om leerlingen een stem te geven in het bepalen van hun eigen curriculum stoelt op een aantal principes.

- Als onderdeel van de doelstellingen voor burgerschapseducatie hebben we de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat onderwijs leidt tot het ontwikkelen van democratische kwaliteiten. Deze kwaliteiten ontwikkel je door interpersoonlijke praktijken zoals discussie, samenwerking en besluitvorming.
- Alle leerlingen hebben het recht om hun democratische rechten uit te oefenen en een stem te hebben in hun opleiding (het universele recht om deel te nemen).
- Leerlingen kunnen unieke perspectieven bieden en een waardevolle bijdrage leveren aan hun leerproces.
- Leren is een sociaal proces waarbij leeftijdsgenoten en volwassenen betrokken zijn.
- Het curriculum is geen vaste maar een dynamische entiteit die open staat voor discussie en verbetering.

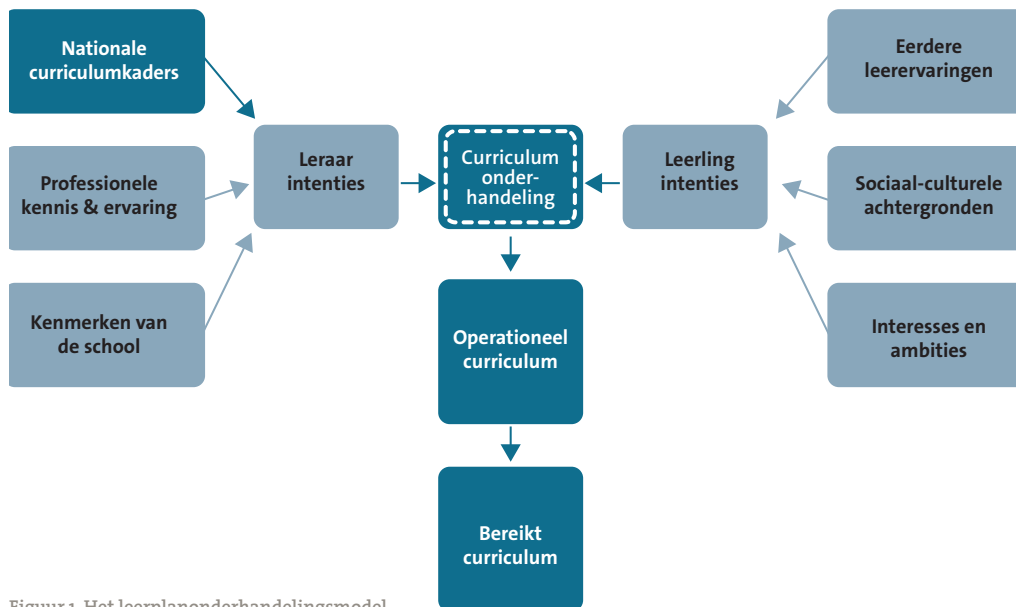
Vier stappen

Laat leerlingen in vier stappen meebepalen welke vragen bij een onderwerp in de lessen aan de orde komen. Eerst formuleren de leerlingen ieder voor zich wat zij over het onderwerp weten en welke vragen het bij hen oproept. Daarna wisselen ze in groepjes de resultaten uit en maken samen een woordweb. Vervolgens kiest elk groepje via discussie en onderhandeling de meest relevante en aansprekende vragen. Tot slot onderhandelen de groepjes op basis van hun lijstjes klassikaal met de leraar over de vragen die aan de orde moeten komen. Als leraar kun je op dit punt belangrijke omissies aanvullen en prioriteiten stellen. Zo ontstaat een leerplan voor de komende lessen.

Onderhandelingsproces

Onderstaand figuur illustreert het onderhandelingsproces ten aanzien van het onderwijsprogramma tussen leraar en leerlingen. Leraren gebruiken landelijke doelen en uitwerkingen daarvan, alsmede hun professionele kennis en ervaring en de kenmerken van hun school om beslissingen te nemen over het operationele curriculum. De intenties van de leerlingen zijn gebaseerd op eerdere leerervaringen (zowel binnen als buiten de school), sociaal-culturele achtergronden en hun interesses en ambities. Het operationele curriculum is het resultaat van de onderhandeling over het onderwijsprogramma tussen leerkracht en leerlingen.

Figuur 1. Het leerplanonderhandelingsmodel

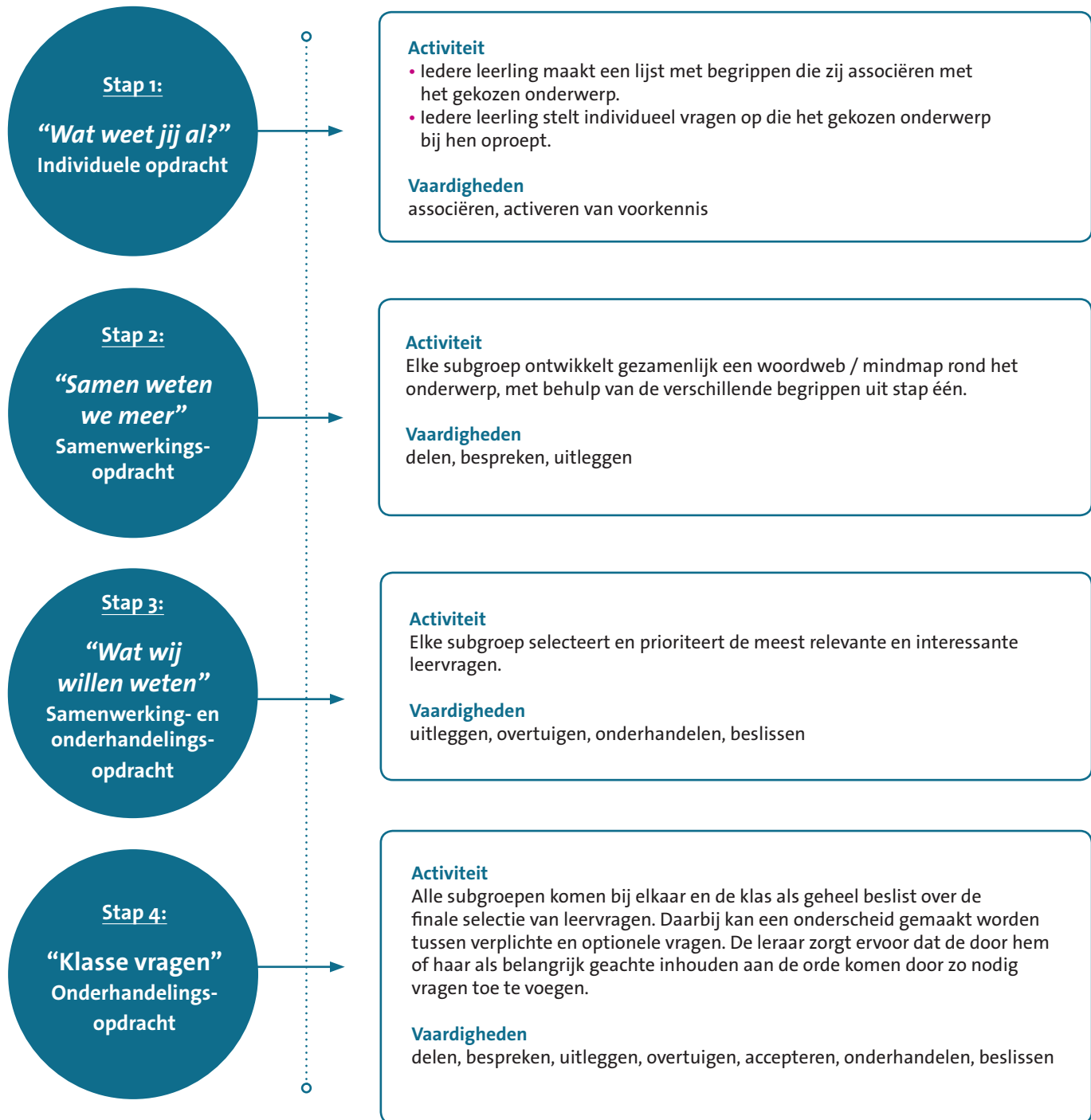
Meer informatie

Deze 'curriculumonderhandelingsmethodiek' is gebaseerd op wetenschappelijke theorieën en uitgetoetst op basisscholen en in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Lees voor meer informatie over deze methodiek de publicatie *Curriculumonderhandeling: besluitvorming en leerlingparticipatie* op:

burgerschapindeschool.nl/student-voice

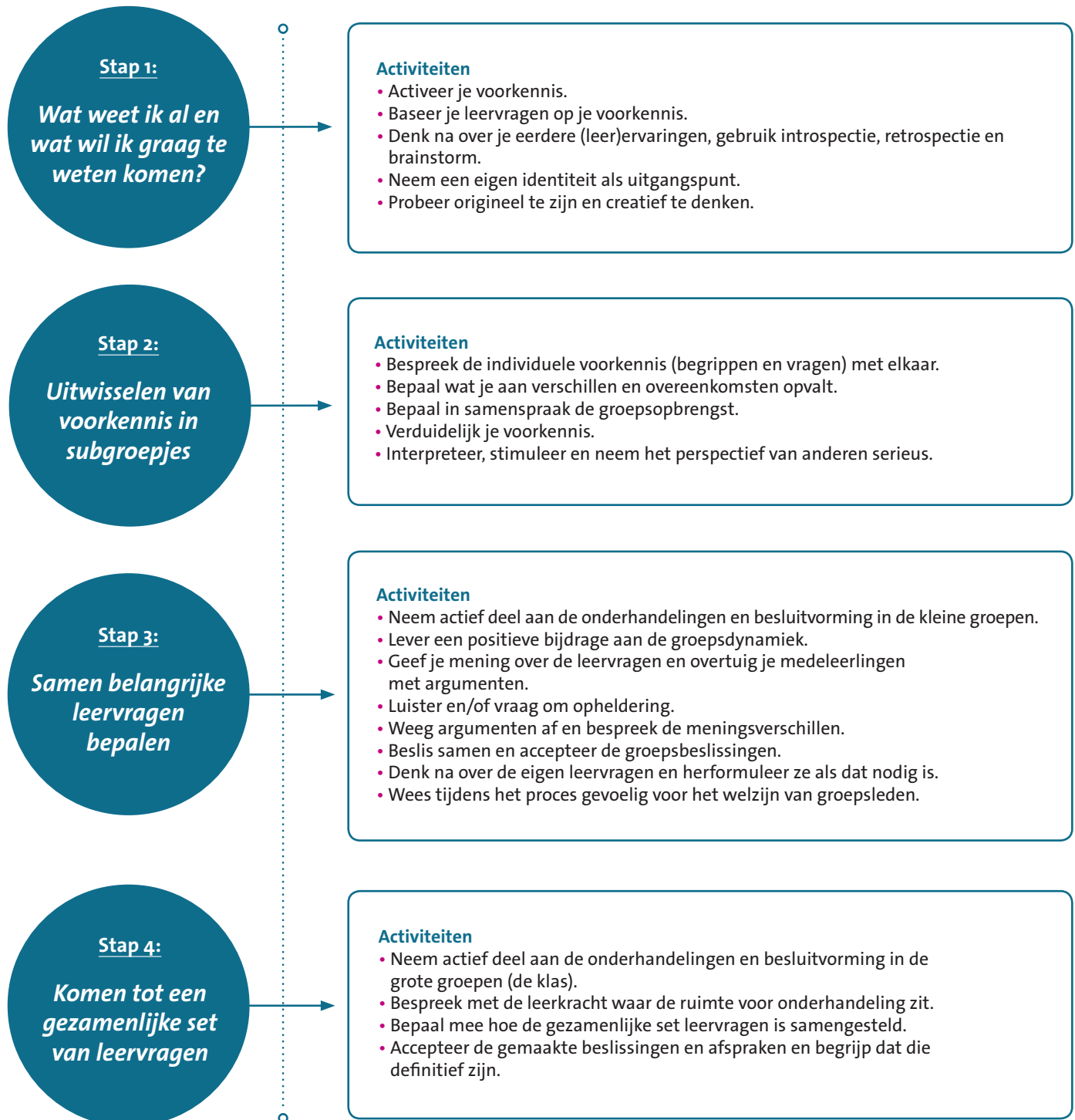

Voor de leraar: Stappen in het curriculumonderhandelingsproces

De geselecteerde leervragen vormen de basis voor de hierop volgende lessenserie. Verschillende varianten zijn mogelijk ten aanzien van de verdeling van vragen over subgroepen, het beantwoorden, gebruik van bronnen, het presenteren van de resultaten en het evalueren van de lessen.

Voor de leerling: Het activeren van en bouwen aan leervragen

Wat willen we leren?

Wat wij willen leren over:

Namen andere leerlingen in groepje:

Klas:

Naam:

School:

Leraar:

Stap 1: Wat weet jij al?

(individuele opdracht)

Het onderwerp waar
de komende lessen over gaan is:

Wat?

Schrijf op wat je al weet over het onderwerp en schrijf de vragen op die jij hebt bij het onderwerp.

Schrijf zoveel mogelijk op. Liever te veel dan te weinig.

Wees uniek: Jij weet vast hele andere dingen dan je medeleerlingen. Waarschijnlijk heb je ook andere vragen.

Daarom: Probeer vooral ook dingen op te schrijven die alleen jij kan bedenken.

1a. Dit weet ik al over het onderwerp

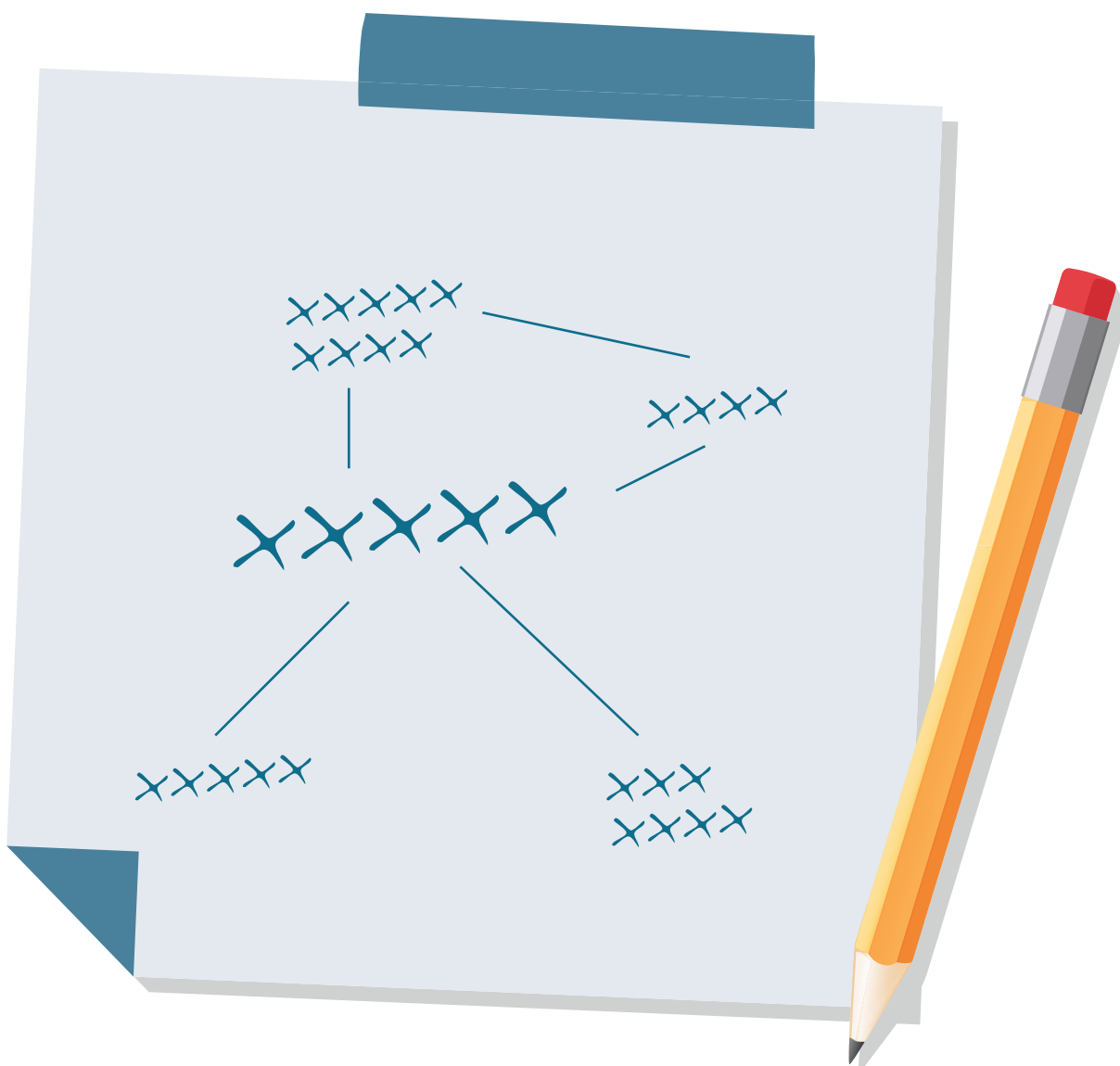

1b. Dit wil ik graag te weten komen over het onderwerp

Noteer hier de vragen die bij je opkomen

Stap 2: Samen weten we meer (samenwerkingsopdracht)

- Wie:** Maak een groepje van 3 tot 4 leerlingen.
- Wat:** Maak met je groep een 'woordweb' met alles wat jullie al weten. Iedereen in de groep gebruikt daarbij zijn eigen lijstje uit stap 1.
- Hoe:** Je maakt een woordweb door woorden die iets met elkaar te maken hebben bij elkaar te zetten en te verbinden met lijntjes. Een woord kan ook verbonden zijn met meer dan één ander woord. Tip: Spreek af wie schrijft.

Stap 3: Wat wij willen weten

(samenwerkings- en onderhandelingsopdracht)

Wie: Doorgaan in hetzelfde groepje.

Wat: Samen bepalen welke vragen jullie het meest interessant en belangrijk vinden.

Hoe:

- Iedereen heeft bij stap 1 al vragen bedacht. Het woordweb kan nieuwe vragen opleveren.
- Voorbeelden van verschillende soorten vragen zie je hieronder.
- Vertel elkaar welke vragen jij belangrijk vindt.
- Als meer mensen ongeveer dezelfde vraag hebben, maak er dan één vraag van.
- Bespreek welke vragen afvallen en welke overblijven.
- Zorg ervoor dat iedereen de gemaakte keuzes acceptabel vindt.
- Als jij een vraag hebt die anderen niet belangrijk vinden maar jij wel, dan noteer je die hiernaast.

*Dit wil ik zelf
ook nog graag
weten over het
onderwerp*

Dit willen wij te weten komen over het onderwerp:

Voorbeelden van vragen:

Stap 4: Klasse vragen (met de hele klas)

Wie: Als iedere groep haar tabel heeft ingevuld, gaan we ze vergelijken.

Wat:

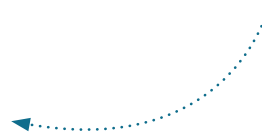
- De leraar verzamelt de resultaten van de groepen uit stap 3.
- De leraar en de klas bespreken welke vragen geselecteerd worden.

Hoe: De aanpak is als volgt:

- Haal de dubbele vragen eruit.
- Neem een besluit over welke vragen de klas belangrijk vindt.
- De leraar kan ook vragen hebben die belangrijk zijn. Ook kan de leraar aangeven welke vragen in ieder geval beantwoord moeten worden en wat keuzevragen zijn. De leraar mag daarom meedoen met deze oefening.

Dit willen wij met
onze klas te weten komen

Lesplanner

Vraag	Aanpak: hoe wordt het antwoord gevonden	Bron(nen): waar wordt het antwoord gevonden	Wie gaat/ gaan dit antwoord zoeken	Beschikbare tijd
<i>Mijn eigen vraag bij stap 3:</i>				
Totaal benodigde tijd				

Als landelijk kenniscentrum leerplanontwikkeling richt SLO zich op de ontwikkeling van het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. We werken met het onderwijsveld aan de doelen, kaders en instrumenten waarmee scholen hun opdracht vanuit een eigen visie kunnen vervullen.

We brengen praktijk, beleid, maatschappelijke ontwikkelingen en onderzoek samen en stellen onze expertise beschikbaar aan onderwijs en overheid, bijvoorbeeld in de vorm van leerplannen, tools, voorbeeldesmaterialen, conferenties en rapporten.

slo

Hoofdlocatie
Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Nevenlocatie
Aidadreef 4
3561 GE Utrecht

Postadres
Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
E info@slo.nl
www.slo.nl

 [company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)
 [SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)